

AR PRIVILEGIJŲ ĮSIGYTI VALSTYBINĘ ŽEMĘ NE AUKCIONO BŪDU NUSTATYMAS TAM TIKRIEMS SUBJEKTAMS ATSIŽVELGIANT Į JŲ TEISINĘ FORMĄ NEPAŽEIDŽIA LR KONSTITUCIJOJE NUMATYTŲ TEISINGUMO BEI ASMENŲ LYGYBĖS PRIEŠ ĮSTATYMUS PRINCIPŲ?

Augustė Vitkauskienė¹

DOI: <https://doi.org/10.7220/2029-4239.23.5>

SANTRAUKA

Pasirinktas tyrimas susijęs su šiuo metu Lietuvos Respublikos teismuose vykstančiomis bylomis, kai tam tikriems subjektams valstybinė žemė buvo suteikta naudotis, tačiau dėl teisinės formos (apibrėžimo) neatitikimo galiojantiems įstatymams tam tikri subjektai netenka teisės įsigyti daugelį metų valdomų žemės sklypų ne aukciono būdu.

Tyrimą sudaro trys skyriai. Atsižvelgiant į tai, kad teisinė sistema grindžiama teisės principais, kurių paskirtis ir yra nukreipti visą teisės sistemą, pirmasis tyrimo skyrius apibūdina ir paaiškina teisingumo bei asmens lygybės prieš įstatymą principų sampratą teisės teoretikų bei LR Konstitucinio Teismo požiūriu. Antruoju šio tyrimo skyriumi analizuojami teisinio reguliavimo dėl valstybinės žemės įsigijimo ne aukciono būdu atsiradimo priežastys ir pokyčiai. Galiausiai, trečiuoju skyriumi analizuojama konkreti situacija, atsižvelgiant į LR Žemės įstatymo 10 str. 5 d., kurioje yra griežtai apibrėžiama grupė subjektų, turinčių teisę įsigyti valstybinės žemės sklypus ne aukciono būdu, dėl ko ir kilo pagrindinis šiame darbe analizuojamas klausimas, ar Žemės įstatymo 10 str. 5 d. nenustatydama galimybės kitiems subjektams, kurie yra prilyginami ar net tapatūs numatytiems įstatyme, tokiomis pačiomis sąlygomis įgyti žemės sklypus, nepažeidžia Konstitucijoje įtvirtintų ir garantuojamų principų, tokių kaip teisingumas ir asmens lygybė prieš įstatymus.

Išanalizavus teisingumo bei asmens lygybės prieš įstatymus principų sampratą ir šiuo metu galiojančių įstatymų suteiktas valstybinės žemės įsigijimo ne aukciono būdu privilegijas tam tikriems subjektams (sodininkams), nustatyta, kad šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas,

---

¹ Autorė yra Vytauto Didžiojo universiteto absolventė.

nustatantis galimybę įsigyti valstybinę žemę ne aukciono būdu, nėra pakankamai išplėtotas, nes subjektai (sodininkai/daržininkai), tarp kurių nėra esminių skirtumų pateisinančių skirtingą teisių (privilegijų) suteikimą, yra traktuojami skirtingai, dėl ko tokie asmenys netenka galimybės įsigyti valstybinę žemę ne aukciono būdu, o todėl yra pažeidžiami teisingumo ir asmens lygybės prieš įstatymą principai.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Teisingumo principas, asmens lygybės prieš įstatymą principas, valstybinė žemė, valstybinės žemės įsigijimas ne aukciono būdu.

IVADAS

Temos problematika ir aktualumas: šiame tyrime bus analizuojama problema, ar privilegijų įsigyti valstybinę žemę ne aukciono būdu nustatymas tam tikriems subjektams atsižvelgiant į jų teisinę formą nepažeidžia teisingumo bei asmenų lygybės prieš įstatymus principų.

LR Žemės įstatyme yra apibrėžta grupė subjektų, turinčių teisę įsigyti valstybinės žemės sklypus ne aukciono būdu, todėl, pavyzdžiui, Žemės įstatymo 10 str. 5 d. 2 p. nenustatant galimybės kitoms bendrijoms, prilyginamoms ar net tapačioms sodininkų bendrijoms, pvz. daržininkų bendrijai ir jos nariams, tokiomis pačiomis sąlygomis įgyti žemės sklypus, galimai yra pažeidžiami minėti Konstitucijoje įtvirtinti ir garantuojami principai, nes analogiškas funkcijas kaip sodininkų bendrijos, vykdančios ir analogiškus tikslus įgyvendinančios bendrijos ir jų narių teisės galimai yra varžomos, t. y. iš esmės vienodos situacijos aiškinamos ir vertinamos skirtingai, o iš esmės vienodiems asmenims įstatymai taikomi skirtingai.

Šiai dienai teismus pasiekė ne viena byla, kurioje asmenys valdo žemės sklypus daugiau nei 40 metų, tačiau vadovaujantis LR įstatymais neturintys teisės juos įsigyti ne aukciono būdu, nes jų kaip subjektų teisinis režimas / apibūdinimas neatitinka įstatyme numatyto, pavyzdžiui - daržininkai. Taigi, susidaro teisinė situacija, kai įstatyme nėra numatyti tam tikri veikiantys subjektai, todėl jie dabar negali įgyvendinti savo teisių į ilgus metus valdomus žemės sklypus. Todėl svarbu išsiaiškinti, ar vien tik siauras minėtos įstatymo normos aiškinimas neprieštarauja aukščiausiam valstybės įstatymui.

Tyrimo tikslas - atskleisti įsigijimo valstybinės žemės sklypų ne aukciono būdu teisinio reguliavimo suderinamumą su pamatiniais principais.

Tyrimo objektas – valstybinės žemės įsigijimo ne aukciono būdu suvaržymai.

Tyrimo uždaviniai:

Išanalizuoti filosofinę ir konstitucinę teisingumo ir asmens lygybės prieš įstatymus principų sampratą teisės sistemoje;

Išanalizuoti valstybinės žemės įsigijimo ne aukciono būdu reglamentavimo priežastis ir pokyčius;

Įvertinti skirtingų subjektų, siekiančių įsigyti valstybinę žemę ne aukciono būdu, nevienodo traktavimo pagrįstumą/nepagrįstumą;

Tyrimo metodai – siekiant atsakyti į iškeltą teisinį klausimą, patikrinti darbe iškeltą hipotezę, buvo naudojamas teisinės literatūros analizės metodas, Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir teismų praktikos analizės metodas bei pasitelkiamas aprašomasis, turinio analizės, lyginamasis, sisteminis bei loginis metodai.

Hipotezė – privilegijų įsigyti valstybinę žemę ne aukciono būdu nustatymas tam tikriems subjektams atsižvelgiant į jų teisinę formą pažeidžia LR Konstitucijoje numatytų teisingumo bei asmenų lygybės prieš įstatymus principus.

TEISINGUMO IR ASMENS LYGYBĖS PRIEŠ ĮSTATYMĄ PRINCIPAI

Teisingumo principo samprata ir taikymo kriterijai

Lietuvos Respublikos teisės sistemoje teisingumas suprantamas tarsi kriterijus, kuris vertinamas kiekvienoje konkrečioje situacijoje atsižvelgiant į jos faktines aplinkybes. Anot Lietuvos Aukščiausio Teismo „teisingumas – tai universalus bendrasis teisės principas, reiškiantis moralinę žmogaus nuostatą ir kriterijų, pagal kurį vertinami visi asmenų poelgiai“². Atsižvelgiant į anksčiau minėtą teismo išaiškinimą, teisingumo principo samprata ir apibrėžtis šiame poskyryje bus nagrinėjama vadovaujantis Konstitucinio Teismo išaiškinimais ir kita teisės doktrina.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 1 straipsnyje įtvirtinta, kad Lietuvos Respublika yra nepriklausoma demokratinė respublika³. Minėta nuostata suponuoja, jog šioje valstybėje visi asmenys lygūs, todėl, ne veltui, Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „[v]ienas pagrindinių teisės, kaip socialinio gyvenimo reguliavimo būdų, tikslų – teisingumas.“⁴ Be to, nurodęs ir tai, kad „konstitucinis teisinės valstybės principas yra universalus principas, kuriuo grindžiama visa Lietuvos teisės sistema, dėl to minėto principo neįmanoma atsieti nuo teisingumo principo ir atvirkščiai“⁵. Minėtas Konstitucinio Teismo išaiškinimas ir leidžia daryti išvadą, kad kiekvieno asmens atžvilgiu valstybės institucijos turi veikti teisingai, kas ir reiškia, kad be teisingumo principo neišsivaizduojama ir pati demokratinė teisinė valstybė.

Pirmiausia, svarbu pažymėti, kad Konstitucinio Teismo išaiškinimuose teisingumas suprantamas kaip prigimtinė asmens teisė. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad „[t]eisingumo ir teisinės valstybės konstituciniai principai reiškia, kad visos valstybės institucijos

² I. S. Vs. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas, Lietuvos Respublikos Aukščiausias Teismas (2011 07 28, Nr. 3K-3-342/2011).

³ LR Konstitucija (1992 10 25, Nr. 220-0), 1 str.;

⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio antrosios dalies 4 punkto ir ketvirtosios dalies normos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1995 12 22, Nr. 106-2381).

⁵ Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių „būtingės nafta“, „mažeikių nafta“ ir „naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo 3 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“, Žin. (2003 03 17, Nr. 27-1098).

turi veikti remdamosi ir vadovaudamosi teise, kad turi būti užtikrintos žmogaus teisės ir laisvės, paisoma prigimtinio teisingumo⁶. Būtent minėtas išaiškinimas pagrindžia anksčiau pasakytą mintį, kad teisingumas suprantamas kaip viena iš prigimtinių asmens teisių, todėl aiškinant teisingumo, kaip prigimtines asmens teisės sampratą, svarbus ir kitas Konstitucinio Teismo išaiškinimas, kuriame konstatuojama, jog „[p]rigimtinių žmogaus teisių skirtingas aiškinimas ir nevienodas taikymas atskiroms asmenų kategorijoms yra neleistinas“⁷. Kita vertus, Konstitucinis Teismas taip pat yra pasisakęs, jog „<...> gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingoje padėtyje, atžvilgiu“⁸. Taigi, siekiant nustatyti, ar teisingumo principas nėra pažeidžiamas, pirmiausia, reikia identifikuoti, ar nagrinėjamoje situacijoje asmenys yra vienodoje teisinėje padėtyje.

Antra, Konstitucinis Teismas pabrėžia, kad įgyvendinant teisingumo principą yra „užtikrinama tam tikra interesų pusiausvyra, išvengiant atsitiktinumų ir savivalės, socialinio gyvenimo nestabilumo, interesų priešpriešos“⁹, todėl „[t]eisingumo negalima pasiekti pripažįstant tik vieno asmens interesus ir neigiant kito asmens teisėtus interesus“¹⁰. Be to, kitame nutarime Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas konstatuoja, kad:

<...> už teisės pažeidimus valstybės nustatomos poveikio priemonės turi būti proporcingos (adekvačios) teisės pažeidimui, turi atitikti siekiamus teisėtus ir visuotinai svarbius tikslus, neturi varžyti asmens akivaizdžiai labiau negu reikia šiems tikslams pasiekti.¹¹

Nagrinėjamu atveju manytina, kad teisingumas savo esme yra užtikrinimas interesų pusiausvyros, todėl valstybėje naudojamas kaip kriterijus, kad nepriklausomai nuo socialinės padėties ar kitų asmenų išskirtinumų, visiems įstatymai ar valstybės suteikiamos privilegijos/sankcijos būtų vienodos. Taigi, siekiant teisingumo ir nustatant, ar interesų pusiausvyra yra užtikrinama, reikia atsižvelgti į tai, ar nagrinėjamoje situacijoje taikomi įstatymai yra proporcingos suformuoti teismų praktikai ir siekiamam tikslui, o taip pat ar nesuvaržo vieno asmens teisių labiau nei kito.

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 27 straipsnio 5 dalies, 50 straipsnio 3 ir 9 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (2000 12 06, Nr. 105-3318).

⁷ Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 10 straipsnio pirmosios dalies bei 50 straipsnio pirmosios dalies normų ir Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo 2 straipsnio antrosios dalies bei 14 straipsnio šeštosios dalies nuostatų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1996 01 24, Nr. 9-228).

⁸ inter alia Konstitucinio Teismo nutarimai, Žin. (2012 06 29, 2012 12 14, 2013 04 15, 2013 05 16).

⁹ Konstitucinio Teismo nutarimas dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio antrosios dalies 4 punkto ir ketvirtosios dalies normos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Žin. (1995 12 22, Nr. 106-2381).

¹⁰ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio antrosios dalies 4 punkto ir ketvirtosios dalies normos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1995 12 22, Nr. 106-2381).

¹¹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 27 straipsnio 5 dalies, 50 straipsnio 3 ir 9 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (2000 12 06, Nr. 105-3318).

Galiausiai, svarbu apžvelgti ir teisingumą kaip neprieštaravimą Konstitucijai. Konstitucinis Teismas yra pažymėjęs, kad:

*Konstitucijoje įtvirtintas teisingumo principas, taip pat nuostata, kad teisingumą vykdo teismai, reiškia, jog konstitucinė vertybė yra ne pats sprendimo priėmimas teisme, bet būtent teismo teisingo sprendimo priėmimas; konstitucinė teisingumo samprata suponuoja ne formalų, nominalų teismo vykdomą teisingumą, ne išorinę teismo vykdomo teisingumo regimybę, bet, svarbiausia, tokius teismo sprendimus (kitus baigiamuosius teismo aktus), kurie savo turiniu nėra neteisingi; vien formaliai teismo vykdomas teisingumas nėra tas teisingumas, kurį įtvirtina, saugo ir gina Konstitucija.*¹²

Kas iš esmės ir reiškia, jog „teismas, vykdydamas teisingumą, turi vadovautis tik Konstitucijai neprieštaraujančiais įstatymais ir kitais teisės aktais, jis negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai“.¹³

LR CPK 3 straipsnio 3 dalyje yra įtvirtinta teismo pareiga, kuria vadovaujantis:

*[j]eigu yra pagrindas manyti, kad įstatymas arba kitas teisės aktas ar jo dalis, kurie turėtų būti taikomi konkrečioje byloje, gali prieštarauti Konstitucijai ar įstatymams, teismas sustabdo bylos nagrinėjimą ir, atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) kompetenciją, kreipiasi į jį prašydamas spręsti, ar tas įstatymas arba teisės aktas ar jo dalis atitinka Konstituciją ar įstatymus.*¹⁴

Tokia pati nuostata įtvirtinta ir Konstitucinio Teismo įstatymo 67 str. 1 d.¹⁵ Taigi teisingumas gali būti pasiektas tik tada, kai teismai, vykdydami teisingumą, vadovausis įstatymu neprieštaraujančiu Konstitucijai, o kilus abejonų dėl jo taikymo kreipsis į Konstitucinį Teismą.

Apibendrinant, teisingumas yra vienas iš pagrindinių valstybės tikslų, o pats principas savo esme yra prigimtinė kiekvieno asmens teisė, dėl ko siekiant užtikrinti teisingumą valstybė bei teismai turi siekti interesų pusiausvyros, vadovaujantis neprieštaraujančiais Konstitucijai įstatymais. Būtent ne formalus teisės taikymas, o visapusiškas reikšmingų aplinkybių įvertinimas teismams leidžia išlaikyti interesų pusiausvyrą, būtent todėl teismo priimami sprendimai ir yra pripažįstami teisingais. Taigi, siekiant teisingumo, būtina kiekvieną situaciją vertinti individualiai ir tuo pačiu rasti, kas analogiškose situacijose yra taip pat, o kas skiriasi, ir tik įvertinus panašumus ir skirtumus, priimti sprendimus.

¹² Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimo kai kurių nuostatų išaiškinimo“, Žin. (2013 07 03, Nr. 72-3595).

¹³ Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti ir daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymo ir Lietuvos Respublikos vyriausybės 2003 m. gegužės 28 d. nutarimo nr. 670 „dėl metinių pajamų ir turto dydžių, pagal kuriuos nustatoma teisė į savivaldybės socialinį būstą ar jo sąlygų pagerinimą, nustatymo“ nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos konstitucijai“, Žin. (2015 05 26, Nr. KT16-N10/2015).

¹⁴ LR Civilinio proceso kodeksas (2002 02 28, Nr. IX-743), 3 str. 3 d.

¹⁵ Konstitucinio teismo įstatymo (1993 02 06, Nr. 24), 67 str. 1 d.

Asmens lygybės prieš įstatymą principo samprata ir taikymo kriterijai

Be teisingumo principo demokratinė valstybė yra grindžiama ir asmens lygybės prieš įstatymą principu. Būtent todėl, anot Konstitucinio Teismo, Konstitucijoje įtvirtinto lygiateisiškumo principo „<...> turi būti laikomasi ir leidžiant įstatymus, ir juos taikant, ir vykdant teisingumą. Šis principas įpareigoja vienodus faktus teisiškai vertinti vienodai ir draudžia iš esmės tokius pačius faktus savavališkai vertinti skirtingai“.¹⁶ Būtent todėl Konstitucijos 29 straipsnis be išimties numato, kad „[i]statymui, teismui ir kitoms valstybės institucijoms ar pareigūnams visi asmenys lygūs“¹⁷, o, be to, antra, jau minėto straipsnio dalis nurodo, kad „žmogaus teisių negalima varžyti ir teikti jam privilegijų dėl jo lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų pagrindu“.¹⁸ Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog:

*[v]isų asmenų lygybės principas reiškia ir tai, kad atitinkamos rūšies santykių subjektams – visiems vienodais požymiais pasižymintiems asmenims (jų grupėms) turi būti taikomas tas pats įstatymas ar kitas teisės aktas – tas pats vienodas, visiems tos kategorijos subjektams bendras, lygus matas; vienodai turi būti taikomos tiek materialiosios, tiek proceso teisės normos*¹⁹.

Todėl konstitucinis asmens lygybės prieš įstatymą principas būtų pažeidžiamas, jeigu tam tikra grupė asmenų, kuriems yra skiriama teisės norma, palyginti su kitais tos pačios normos adresatais, būtų kitaip traktuojama, nors tarp minėtų grupių nėra tokio pobūdžio ar tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisinamas²⁰. Pasak Konstitucinio Teismo:

*[v]ertinant tai, ar pagrįstai nustatytas skirtingas teisinis reguliavimas, būtina atsižvelgti į konkrečias teises aplinkybes. Pirmiausia, turi būti įvertinti atitinkamų subjektų ir objektų, kuriems taikomas skirtingas teisinis reguliavimas, teisinės padėties skirtumai; antra, reikia atsižvelgti į teisės aktų suderinamumą pagal jų hierarchiją, reguliavimo apimtį ir kt.; trečia, būtina įvertinti, ar teisės normos, nustatančios specialias sąlygas, atitinka teisės akto paskirtį ir tikslą. Konkrečių teisės normų pagrįstumas gali būti įtikinamas tik tais atvejais, kai į visas anksčiau nurodytas aplinkybes buvo atsižvelgta. Jeigu būtų ignoruojama bent viena sąlyga, galėtų kilti abejonių dėl specialios teisės normos atitikimo konstitucinėms nuostatomis.*²¹

¹⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 10 straipsnio pirmosios dalies bei 50 straipsnio pirmosios dalies normų ir Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo 2 straipsnio antrosios dalies bei 14 straipsnio šeštosios dalies nuostatų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (1996 01 24, Nr. 9-228).

¹⁷ LR Konstitucija (1992 10 25, Nr. 220-0), 29 str.

¹⁸ Ten pat.

¹⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Dėl Lietuvos respublikos prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto nr. 40 „dėl Lietuvos respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitiktis Lietuvos respublikos konstitucijai ir Lietuvos respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai, Žin. (2003 12 30, Nr. 124-5643).

²⁰ L. Baublys, D. Beinoravičius, A. Kaluina ir kt., Teisės teorijos įvadas. Vadovėlis. 2 pataisytas ir papildytas leidimas. (Vilnius: Leidykla MES, 2012.), p. 239.

²¹ Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 „Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo“ atitikimo Lietuvos

Iš esmės minėti Konstitucinio teismo išaiškinimai suponuoja išvadą, kad, siekiant išlaikyti lygiateisiškumą, būtina vienodas ar panašias savo faktinėmis aplinkybėmis situacijas traktuoti ir vertinti vienodai atsižvelgiant ir nepraleidžiant nei vieno iš anksčiau minėtų kriterijų, dėl ko atitinkamai ir skiriamos sankcijos negali skirtis kardinaliai. Taigi, nepaisant asmens prigimties, socialinės padėties ar kitų gyvenimiškų ypatybių, kiekvieno asmens tapati situacija turi būti iš esmės traktuojama taip pat.

Be to, Konstitucinis Teismas lygiateisiškumo principą dažnai sieja ir su ne diskriminacija.²² Diskriminacija suprantama kaip „teisių mažinimas arba atėmimas asmenims ar asmenų kategorijai dėl rasinių požymių, kalbos, religinių ar politinių įsitikinimų, tautinės ar socialinės priklausomybės, turtinės padėties, gimimo vietos“.²³ Taigi, siekiant užtikrinti ne diskriminaciją, turi būti užtikrintas visų asmenų lygiateisiškumas. Todėl nagrinėjant LR Konstitucinio Teismo praktiką, aiškinančią lygiateisiškumo principą, būtina susipažinti ir su 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje sudaryta Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija (toliau - Konvencija), kurios 14 straipsnyje buvo įtvirtinta, jog:

*[n]audojimasis šios Konvencijos pripažintomis teisėmis ir laisvėmis turi būti garantuojamas be jokios diskriminacijos dėl lyties, rasės, odos spalvos, kalbos, religijos, politinių ir kitokių įsitikinimų, nacionalinės ar socialinės kilmės, priklausymo tautinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitokio statuso.*²⁴

Minėta Konvencija svarbi, nes 1995 m. sausio 24 d. LR Konstitucinio teismas nagrinėjo LR Konstitucijos 29 straipsnio atitiktį jau minėtos Konvencijos 14 straipsniui.²⁵ Konstitucinio Teismas teigė, kad:

<...> pažodžiui lyginant Konstitucijos 29 straipsnio antrosios dalies ir Konvencijos 14 straipsnio tekstus galima teigti, kad Konvencija numato platesnes ne diskriminacijos garantijas, nes draudžia diskriminuoti dar ir dėl odos spalvos, priklausymo nacionalinei mažumai, nuosavybės, gimimo ar kitokio statuso. Tačiau būtina atsižvelgti į esminį Konstitucijos ir Konvencijos normų dėl žmonių ne diskriminacijos jokiais pagrindais tapatumą, o ne į atskirų ne diskriminacijos požymių žodinės išraiškos skirtumus. Be to, pažymėtina, kad kai kurie skirtingi Konstitucijoje ir Konvencijoje vartojami žodžiai iš esmės reiškia tą patį ne diskriminacijos požymį arba apima kelis iš jų. <...>“ ir padarė išvadą, jog „kompleksiškai, o ne formaliai pažodžiui lyginant Konstitucijos ir Konvencijos nuostatas dėl ne diskriminacijos darytina išvada,

---

Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnio pirmajai daliai“, Žin. (1996 02 28, Nr. 20-537).

²² Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1995 01 24, Nr. 9-199).

²³ Lietuvių kalbos žodynas, <<https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Diskriminacija>> [aplankyta 2020 01 20].

²⁴ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.

²⁵ Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Valstybės žinios. 1995, Nr. 40-987.

*kad Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 14 straipsnis neprieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai*²⁶

Taigi, nors LR Konstitucijoje įtvirtintas šiek tiek siauresnis asmens lygiateisiškumo apibrėžimas, jis iš esmės įtvirtina labai svarbų demokratinei valstybei principą, kurio dėka yra užtikrinamas asmenų nediskriminavimas dėl ankščiau nurodytų pagrindų ir įtvirtinama pareiga tais pačiais pagrindais nevaržyti asmenų teisių bei neteikti privilegijų.

Kita vertus, nors lygiateisiškumas laikomas prigimtinė asmens teise, tačiau galima teigti, kad ne absoliučia. 1996 m. vasario 28 d. nutarimu Konstitucinis Teismas pripažino, jog „konstitucinis asmenų lygybės principas savaime nepaneigia to, kad įstatymu gali būti nustatytas nevienodas teisinis reguliavimas tam tikrų asmenų kategorijų, esančių skirtingose padėtyse, atžvilgiu.“²⁷ Vėliau tas pats Konstitucinis Teismas išplėtė išaiškinimą ir konstatavo, kad:

*[d]iferencijuotas teisinis reguliavimas, kai jis taikomas tam tikroms vienodais požymiais pasižyminčioms asmenų grupėms, jeigu juo siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų arba jeigu tam tikrų ribojimų ar sąlygų nustatymas yra susijęs su reguliuojamų visuomeninių santykių ypatumais, savaime nėra laikytinas diskriminaciniu*²⁸.

Diskriminacija taip pat nėra laikoma ir ribojimai bei specialūs reikalavimai arba tam tikros sąlygos, kai jų nustatymas būna susijęs su reguliuojamų santykių ypatumais²⁹. Be to, Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad:

*[a]tskirų ūkio subjektų išskyrimą, jų teisinės padėties diferencijuotą nustatymą reikia sieti su valstybės keliamais tikslais ūkio srityje, siekiu atitinkamai sutvarkyti šalies ūkį, tad įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į reguliuojamų ūkio santykių svarbą ir pobūdį, gali diferencijuotai reguliuoti ūkinę veiklą arba nustatyti tam tikras jos sąlygas*³⁰.

²⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnio ir jos Ketvirtąjo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1995 01 24, Nr. 9-199).

²⁷ Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 „Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnio pirmajai daliai“, Žin. (1996 02 28, Nr. 20-537).

²⁸ Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 4 dalies ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1998 11 11) ir Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos respublikos konstitucijai“, Žin. (2005 05 13, Nr. 63-2235).

²⁹ Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 4 dalies ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1998 11 11, Nr. 100-2791).

³⁰ Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos respublikos konstitucijai“, Žin. (2005 05 13, Nr. 63-2235), mintis tekste: Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių „Būtingės nafta“, „Mažeikių nafta“ ir „Naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 5 straipsnio 3 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl strateginio investuotojo pripažinimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymui“ (2000 10 18, Nr. 88-2724).

Taigi, vertinant kiekvieną situaciją, būtina nustatyti, kokios yra faktinės aplinkybės bei jų ir asmenų padėties skirtumai³¹, atsižvelgti, ar įstatymų leidėjas diferencijuotai reguliuodamas ūkinę veiklą ir nustatydamas tam tikras sąlygas, atsižvelgė į reguliuojamų ūkio santykių pobūdį ir svarbumą.

Konstitucinės jurisprudencijos analizė leidžia teigti, kad Konstitucinis Teismas, savo nutarimuose interpretuodamas Konstitucijos 29 straipsnį, įtvirtina asmens lygybės prieš įstatymą principą, jį laikydamas prigimtine, tačiau ne absoliučia asmens teise. Konstitucinio Teismo suformuota praktika įtvirtina, kad asmenys, kurių situacijos faktinėmis aplinkybėmis vienodos ar panašios būtų traktuojami taip pat, nesudarant galimybės teismui savivaliauti, tačiau tuo pačiu Konstitucinis Teismas savo išaiškinimuose ir leidžia skirtingą reguliavimą, jeigu tam yra pateisinama priežastis. Todėl, nustatant, ar asmens lygybės prieš įstatymą principas nėra pažeidžiamas, reikia nustatyti, ar taikomu įstatymu/sankcija siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų, ir ar įstatymų leidėjas, diferencijuotai reguliuodamas ūkinę veiklą ir nustatydamas tam tikras sąlygas, atsižvelgė į reguliuojamų ūkio santykių svarbą ir pobūdį.

TEISINIO REGULIAVIMO DĖL VALSTYBINĖS ŽEMĖS ĮSIGIJIMO NE AUKCIONO BŪDU ATSIKADIMO PRIEŽASTYS IR POKYČIAI

Lietuvos Respublikai atkūrus nepriklausomybę 1991 m. prasidėjo žemės reforma, kurios bene pagrindinis tikslas buvo „<...> užtikrinti iki 1940 metų turėtos nuosavybės teisių perėmimą“³². Pradėjus vykdyti minėtą reformą Lietuvos Respublikos Aukščiausioji Taryba išskėlė ir kitus tikslus nutardama, kad būtų:

[n]eginčytinai pripažinti Lietuvos valstybės ir jos piliečių nuosavybės teisės tęstinumą.

[n]ustatyti, kad Lietuvos piliečiai turi teisę susigrąžinti įstatymo apibrėžtose ribose ir tvarka išlikusį, jiems priklausiusį nekilnojamąjį turtą, o nesant galimybės jo grąžinti – teisę gauti kompensaciją.

[p]ripažinti Lietuvos piliečiams teisę neatlygintinai gauti naujai sukurto valstybinio turto, skiriamo privatizuoti, dalį.³³

Atsižvelgiant į aukščiau minėtus vykdomos reformos tikslus ir siekiant išsaugoti asmenų teisę naudotis, valdyti ir disponuoti jiems jau suteiktais žemės sklypais, ir, kaip asmeninės konsultacijos metu teigė P. Aleknavičius:

[i]statymai susiję ir su žemės įsigijimu buvo rengiami vadovaujantis nuostata, kad žemės sklypus, pagal teisės aktus suteiktus naudojimui, jų naudotojas turi teisę nusipirkti ne aukciono tvarka. Tai - sodininkų bendrijų narių sodų sklypai, namų valdų žemės sklypai ir kiti sklypai prie pastatų, valstiečio ūkiui suteikta žemė, asmeniniam ūkiui suteikta žemė.³⁴

³¹ Žiūrėti 39 išnašą.

³² P. Aleknavičius, Žemės reformos. Žemėtvarkos darbai Lietuvoje 1991-2016 m. Straipsnių rinkinys (Kaunas: Akademija, 2017), p. 8.

³³ P. Aleknavičius, Žemės reformos. Žemėtvarkos darbai Lietuvoje 1991-2016 m. Straipsnių rinkinys (Kaunas: Akademija, 2017), p. 8.

³⁴ P. Aleknavičius, susirašinėjimas el. paštu su autoriumi, 2020 m. balandžio 21 d.

Atsižvelgiant į tai Žemės reformos vykdymo metu nuolat tobulintame LR Žemės įstatyme 2004 m. sausio 27 d. galutinai įtvirtinamas 10 straipsnis, o tuo pačiu ir jo 5 dalis, numatanti valstybinės žemės ne aukciono būdu įsigijimą. Svarbu paminėti, kad kitus neįteisintus naudotis valstybinės žemės sklypus galima parduoti tik aukciono tvarka³⁵. Taigi, vykdamas žemės reformą ir rengiant bei įtvirtinant valstybinės žemės ne aukciono būdu įsigijimo reglamentavimą (LR Žemės įstatymo 10 str. 5 d.), pagrindinis tikslas buvo užtikrinti, kad asmenys, valdantys valstybinės žemės sklypus, galėtų juos įsigyti ne aukciono būdu ir taip būtų užtikrintas žemės valdymo tęstinumas.

2004 m. sausio 27 d. Žemės įstatymo 10 str. 5 d. 2 p. įtvirtinus galimybę nustatytiems subjektams įgyti valstybinę žemę ne aukciono būdu, 2007 m. buvo atkreiptas dėmesys į LR Žemės įstatymo 10 str. 5 d. 2 p. reglamentavimo spragas. Todėl buvo sudaryta speciali darbo grupė, kuri išsiaiškino, kaip vykdomi sodininkų bendrijoms svarbius klausimus reglamentuojantys teisės aktai ir pateikė LR Žemės įstatymo projektą dėl 10 str. 5 d. 2 p. pakeitimo³⁶. Minėta darbo grupė nustatė, kad didelė dalis sodininkų, gavusi sklypus nuo 1994 m. liepos 1 d. iki 2000 m. balandžio 14 d., negali šių sklypų pagal galiojančius teisės aktus išsipirkti, o šie sodininkai ne dėl savo kaltės, bet dėl teisės aktų kolizijos yra pakliuvę į tokią situaciją³⁷. Kaip teigiama Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamajame rašte „[t]eikiamu pasiūlymu siekiama padėti išsipirkti sodininkams jų naudojamus sodo sklypus, kuriuos jiems suteikė sodininkų bendrijų valdybos nuo 1994 m. liepos 1 d. iki 2000 m. balandžio 14 d.“³⁸. „Suteikdamos žemės sklypus, sodininkų bendrijos vadovavosi galiojančiais įstatais, patvirtintais Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. gegužės 21 d. nutarimu Nr.24, kuris pripažintas nustojusiu galiojti 2000 m. balandžio 15 d.“³⁹

2007 m. buvo pateiktas Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas, kuriuo buvo siūloma 10 straipsnio 5 dalies 2 punktą, numatantį, kad „jeigu teisės aktų nustatyta tvarka jie suteikti sodininkų bendrijoms, šių bendrijų nariams, taip pat kiti mėgėjiško sodo teritorijoje esantys žemės sklypai – jų naudotojams“⁴⁰, pakeisti prie jo pridėdant, jog ir „[s]odo sklypai, sodininkų bendrijos valdybos sprendimais suteikti bendrijų nariams ir naudotojams iki 2000 m. balandžio 14 d., prilyginami suteiktiems teisės aktų nustatyta tvarka“⁴¹. Svarstant minėtą LR Žemės įstatymo projekto pakeitimą, Europos teisės departamentas prie Teisingumo ministerijos sukritikavo siūlomą pakeitimą ir nurodė, kad „[j]eigu sklypai, dėl kurių siūloma priimti įstatymo pataisas, buvo suteikti ne pagal teisės aktų nustatytą tvarką, tai reiškia, kad projekte siūloma sankcionuoti padarytus neteisėtus, teisės aktų nustatytą tvarką pažeidžiančius veiksmus.“⁴² Tokiai išvadai pritarė ir Seimo kanceliarijos Teisės departamentas pasisakydamas, jog pagal:

³⁵ P. Aleknavičius, Žemės teisė. Vadovėlis aukštųjų studijų studentams (Kaunas: Akademija, 2007), p. 171.

³⁶ Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2007 03 15, Nr. XP-2102).

³⁷ Ten pat.

³⁸ Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2007 03 15, Nr. XP-2102).

³⁹ Ten pat.

⁴⁰ LR Žemės įstatymo (1994 04 26, Nr. I-446), redakcija (2004 01 27, Nr. IX-1983), 10 str. 5 d. 2 p.

⁴¹ Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (2007 03 15, Nr. XP-2102).

⁴² Europos teisės departamento išvada Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui (2007 04 06, Nr. XP-2102).

<...> siūlomą teikiamo įstatymo projekto nuostatą galima būtų suprasti, kad nesilaikant teisės aktų nustatytos tvarkos suteikti sodo sklypai būtų prilyginami suteiktiems teisės aktų nustatyta tvarka. Reikėtų pažymėti, kad sklypų suteikimo teisėtumo klausimą galėtų spręsti teismas įstatymų nustatyta tvarka. Kartu pažymėtina, kad neteisės pagrindu teisė negali atsirasti. Todėl, jeigu žemės sklypai buvo suteikti pažeidžiant teisės aktus, įstatymu juos - pripažinti suteiktais teisės aktų nustatyta tvarka nėra teisinio pagrindo.⁴³

Atsižvelgiant į išsakytą nuomonę, Seimo kanceliarijos Teisės departamentas pažymėjo, kad LR Žemės įstatymo 10 str. 5 d. 2 p. galėtų būti papildytas nustatant, kad „[s]odo sklypai, sodininkų bendrijos valdybos sprendimais suteikti bendrijų nariams ir naudotojams iki 1995 m. gegužės 18 d., prilyginami suteiktiems teisės aktų nustatyta tvarka“⁴⁴, atsižvelgiant į tai, kad pagal realią situaciją, sodininkų bendrijos valdybos sprendimais žemė buvo suteikiama sodininkų bendrijų nariams iki 1995-05-18 (valstybinės žemės disponavimo perdavimas apskričių viršininkų kompetencijai, Vyriausybės 1995-05-10 nutarimo Nr. 655 įsigaliojimas)⁴⁵.

Galiausiai, 2008 m. lapkričio 11 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymas⁴⁶, kuriuo pakeistas 10 straipsnio 5 dalies 2 punktą nurodant, kad: *jeigu teisės aktų nustatyta tvarka jie suteikti sodininkų bendrijoms, šių bendrijų nariams, taip pat kiti mėgėjiško sodo teritorijoje esantys žemės sklypai – jų naudotojams. Sodo sklypai, sodininkų bendrijos valdybos sprendimais suteikti bendrijų nariams ir naudotojams iki 1995 m. gegužės 18 d., prilyginami suteiktiems teisės aktų nustatyta tvarka.*⁴⁷

Minėtas pakeitimas atliktas siekiant „<...> iš esmės išspręsti šios sodininkų grupės problemas ir sudaryti sąlygas išsipirkti jų naudojamus žemės sklypus“⁴⁸.

Minėto LR Žemės įstatymo 10 str. 5 d. pakeitimų buvo ir daugiau, tačiau nagrinėjamai temai jie nėra esminiai, todėl šiame darbe neapžvelgiami.

Apibendrinant, žemės reforma vykdoma siekiant užtikrinti Lietuvos valstybės ir jos piliečių nuosavybės ir naudojimo teisės tęstinumą, o įstatymai, susiję ir su žemės įsigijimu, buvo rengiami tam, kad asmenys, kurie valdo žemės sklypus jiems suteiktus pagal teisės aktus, juos galėtų nusipirkti ne aukciono tvarka, taip išsaugant valdymo, naudojimo ir disponavimo tęstinumą. Taigi ir minėtas įstatymo pakeitimas, susijęs su LR Žemės įstatymo 10 str. 5 d. 2 p., buvo daromas siekiant įtvirtinti galimybę ir sąlygas asmenims (sodininkams), valdantiems žemės sklypus, bet negalintiems jų įsigyti, leisti pasinaudoti tokia galimybe.

⁴³ Teisės departamento išvada Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui (2007 04 23, Nr. XP-2102).

⁴⁴ Pagrindinio komiteto išvada Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui (2008 10 14 Nr. XP-2102(2)).

⁴⁵ Ten pat.

⁴⁶ Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymas (2008 11 11, Nr. X-1797).

⁴⁷ Ten pat.

⁴⁸ Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2007 03 15, Nr. XP-2102).

SKIRTINGŲ SUBJEKTŲ TRAKTAVIMO PAGRĮSTUMAS/NEPAGRĮSTUMAS TEISINGUMO IR ASMENS LYGYBĖS PRIEŠ ĮSTATYMĄ PRINCIPŲ PRASME

LR Žemės įstatymo 10 straipsnio 5 dalis aiškiai apibrėžia subjektus, kurie turi teisę įsigyti valstybinę žemę ne aukciono būdu, tačiau susidaro situacija, kai dėl galiojančio teisinio režimo tam tikri subjektai, kurių apibūdinimas neatitinka įstatyme numatyto, negali turėti vienodų teisių, nors vykdo veiklą panašią ar analogišką į numatytą LR Žemės įstatymo 10 straipsnio 5 dalyje.

Pagal LR Žemės įstatymo 10 straipsnio 5 dalies 2 punktą valstybinė žemė ne aukciono būdu yra parduodama:

[s]odininkų bendrijoms ir jų nariams, jeigu teisės aktų nustatyta tvarka jie buvo suteikti, o taip pat kiti mėgėjų sodo teritorijoje esantys žemės sklypai – jų naudotojams. Sodo sklypai, sodininkų bendrijos valdybos sprendimais suteikti bendrijų nariams ir naudotojams iki 1995 m. gegužės 18 d., prilyginami suteiktiems teisės aktų nustatyta tvarka.⁴⁹

Dėl šiuo metu galiojančio reglamentavimo susidaro situacija, kai nenustatant galimybės kitoms bendrijoms prilyginamoms ar net tapačioms sodininkų bendrijoms, pvz. daržininkų bendrijai ir jos nariams, tokiomis pačiomis sąlygomis įgyti žemės sklypus, galimai yra pažeidžiamos analogiškus tikslus įgyvendinančios bendrijų ir jų narių teisės ir Konstitucijoje įtvirtinti teisingumo ir asmens lygybės prieš įstatymus principai.

Kaip pavyzdį galima pateikti, jog 2008 metais, šiuo metu viešajame registre įregistruota kaip sodininkų bendrija „Baltasis gandras“ (toliau – Bendrija), kreipėsi į Kauno apylinkės teismą siekiant panaikinti 2005-04-18 Kauno miesto savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymą Nr. A-1346 ir 2006-07-20 Kauno miesto savivaldybės sprendimą Nr.T-312 bei įpareigoti Kauno apskrities viršininko administraciją sudaryti su ieškovu naudojamo žemės sklypo nuomos sutartį 99 metams⁵⁰. Ginčo metu buvo aiškinamasi situacija, kai minėtai bendrijai valstybinės žemės sklypai sodininkystės-daržininkystės veiklai 1979 m. buvo suteikti tuometinės valdžios, tačiau bendrija neteko teisės įsigyti valstybinės žemės sklypus ne aukciono būdu, nes nebuvo tinkamai įregistruota po Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo⁵¹ (1994 m. gegužės 20 d. sodininkų bendrijos steigiamojo susirinkimo metu nutarta įsteigti sodininkų bendriją „Baltasis gandras“, tačiau Kauno m. savivaldybė nepritarė sodininkų bendrijos įsteigimui ir įregistravo ją kaip daržininkų bendriją⁵²), dėl ko jos teisinė forma nepasikeitė, kaip to reikalavo įstatymai, t. y. sodininkų – daržininkų bendrija netapo sodininkų. Svarbu atkreipti dėmesį ir į tai, jog pirmos instancijos teismas, priimdamas palankų sodininkų-daržininkų bendrijai sprendimą, nurodė, kad:

⁴⁹ LR Žemės įstatymo (1994 04 26, Nr. I-446), 10 str. 5 d. 2 p.

⁵⁰ Kauno SB „Baltasis gandras“ p. Kauno miesto savivaldybės administraciją ir Kauno apskrities viršininko administraciją, Kauno apygardos teismas (2008 10 01, Nr. 2A-887-260/2008).

⁵¹ Ten pat.

⁵² Kauno sodininkų bendrija „Baltasis gandras“ p. Kauno apskrities viršininko administraciją, Kauno miesto savivaldybės administraciją, trečiuosius asmenis N. B., P. D., Z. F. ir kt., Lietuvos aukščiausiasis Teismas (2009 02 23, Nr. 3k-3-48).

[a]tsakovai nepateikė įrodymų ieškovo įsteigimo neteisėtumui patvirtinti. Sprendimas dėl bendrijos kaip visuomeninės organizacijos įregistravimo buvo priimtas 1994-12-21, t. y. iki žemės sklypo perdavimo Lietuvos Respublikai. Sodininkų bendrijos buvo steigiamos vadovaujantis 1991 m. gegužės 21 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr.205 „Dėl sodininkų bendrijos laikinųjų pavyzdinių įstatų patvirtinimo“. Neperdavus Lietuvos Respublikai žemės sklypo, bendrija negalėjo būti įregistruota kaip sodininkų bendrija.⁵³

Taigi, nors apeliacinė instancija panaikino Kauno apylinkės teismo nutartį⁵⁴ dėl teisinės registracijos nebūvimo (nors pasak Lietuvos Aukščiausiojo teismo teisinės registracijos nebūvimas nenulemia išvados, kad žemės sklypas nebuvo suteiktas naudotis⁵⁵), minėtoje situacijoje atsispindi pagrindinė šiuo darbu nagrinėjama problema, t. y. sodininkų – daržininkų bendrija dėl savo teisinio statuso neteko teisės įsigyti daugiau kaip 40 metų valdomus žemės sklypus ne aukciono būdu. Taigi nagrinėjamoje situacijoje susidarė atvejis, kai LR Žemės įstatyme nėra numatoma galimybė kitoms bendrijoms, prilyginamoms ar net tapačioms sodininkų bendrijoms, pvz. daržininkų bendrijai, ir jos nariams tokiomis pačiomis sąlygomis įgyti žemės sklypus. Svarbu ir tai, kad tokias pat funkcijas, kaip sodininkų bendrijos, vykdančios ir analogiškus tikslus įgyvendinančios bendrijos ir jų narių teisės yra galimai varžomos bei pažeidžiamos, t. y. iš esmės vienodos situacijos aiškinamos ir vertinamos skirtingai, o iš esmės vienodiems asmenims įstatymai taikomi skirtingai. Visu šiuo darbu ir toliau siekiama nustatyti, ar toks siauras LR Žemės įstatymo 10 straipsnio 5 dalies, o ir šiuo atveju minėto straipsnio 2 punkto, aiškinimas neprieštarauja Konstitucijoje įtvirtintiems teisingumo ir lygiateisiškumo principams.

Anksčiau šiame darbe nustatyti teisingumo ir asmens lygybės prieš įstatymą principų kriterijai teisės teoretikų ir LR Konstitucinio Teismo prasme. Tad, siekiant nustatyti, ar nebuvo pažeisti minėti principai, svarbu nustatyti, ar nagrinėjamoje situacijoje taikomi įstatymai yra proporcingi situacijai ir siekiamam tikslui, taip pat ar nesuvaržo vieno asmens teisių labiau nei kito, ar nėra tam tikrų subjektų diskriminacijos, ar yra išlaikoma interesų pusiausvyra ir nagrinėjamoje situacijoje asmenys, kurių situacijos faktinėmis aplinkybėmis vienodos ar panašios, yra traktuojami taip pat. Be to, nustatant, ar minėti principai nėra pažeidžiami, reikia nustatyti, ar taikomu įstatymu siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų, o taip pat, ar įstatymų leidėjas, diferencijuotai skirtingai vertindamas tapačius ar panašius subjektus ir nustatydamas tam tikras sąlygas, atsižvelgė į reguliuojamų ūkio santykių svarbą ir pobūdį. Taigi sekančiai bus apžvelgtas skirtingo sodininkų/daržininkų traktavimo pagrindumas vadovaujantis minėtais kriterijais.

Pirmiausia, siekiant nustatyti, ar LR Žemės įstatymo 10 str. 5 d. 2 p. numatytu reglamentavimu nėra diskriminacijos tarp sodininkų ir daržininkų bei, ar yra išlaikoma interesų pusiausvyra, svarbu išsiaiškinti, kas yra laikoma sodininkyste bei daržininkyste ir kuo šios teisinės formos skiriasi. Sodininkystė yra augalininkystės šaka ir mokslo disciplina, tirianti sodo augalų sandarą, augimo, derėjimo, dauginimosi dėsnius⁵⁶. Sodininku laikomas asmuo, kuris

⁵³ Kauno SB „Baltasis gandras“ p. Kauno miesto savivaldybės administraciją ir Kauno apskrities viršininko administraciją, Kauno apygardos teismas (2008 10 01, Nr. 2A-887-260/2008).

⁵⁴ Ten pat.

⁵⁵ Šalčininkų rajono savivaldybės administracija p. UAB „Eiresta“, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (2018 03 26, Nr. 3K-7-49-1075/2018).

⁵⁶ Visuomeninė Lietuvių enciklopedija <<https://www.vle.lt/Straipsnis/sodininkyste-88236>> [aplankyta 2020 04 21].

užsiima sodo auginimu⁵⁷. Tuo tarpu daržininkystė yra augalininkystės šaka ir mokslo disciplina, kuri nagrinėja augalų biologiją bei daržovių gausių derlių auginimo technologijas⁵⁸. Daržininkas yra asmuo, užsiimantis daržovių auginimu⁵⁹. Svarbu paminėti, kad kitose kalbose, pavyzdžiui anglų, tiek sodininkystė, tiek daržininkystė apibrėžiama vienu žodžiu, o vadovaujantis žodynu sodininkas-daržininkas yra asmuo, kuris praleidžia laiką augindamas augalus ir puoselėdamas sodą savo malonumui⁶⁰. Iš apibrėžimų ir minėtų subjektų vykdomos veiklos matyti, jog tiek sodininkų, tiek daržininkų veiklos yra susijusios augalų/daržovių tyrinėjimu, auginimu, todėl yra iš esmės tapačios, dėl ko jas vertinant ir turi būti išlaikyta interesų pusiausvyra, kai pripažįstant vieno subjekto interesus, šiuo atveju sodininkų, pripažįstami ir kito panašaus ar tapataus subjekto interesai, nagrinėjama atveju - daržininkų. Matyti, kad šiuo metu galiojančiu reglamentavimu nėra užtikrinama interesų pusiausvyra ir ne diskriminacija, nes asmenims, prilyginamiems sodininkams, kurie valdo žemės sklypus, yra suteikta teisė juos įsigyti ne aukciono būdu, skirtingai nei daržininkams ar kitiems subjektams, kurie užsiima tapačia ar labai panašia veikla, dėl ko galima teigti, kad šiuo metu galiojančiu teisiniu reguliavimu iš esmės panašios veiklos yra traktuojamos skirtingai. Atkreipiamas dėmesys į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimą, kuriuo konstatuojama, kad:

„<...> teisingumas gali būti įgyvendinamas tik užtikrinant interesų pusiausvyrą bei išvengiant socialinio gyvenimo nestabilumo. Teisingumo negalima pasiekti pripažįstant tik vieno asmens interesus ir neigiant kito asmens teisėtus interesus“.⁶¹

Nagrinėjama atveju susidaro situacija, kai tiek daržininkai, tiek sodininkai vykdo iš esmės panašią veiklą, t. y. praleidžia laiką augindami augalus ir puoselėdami sodą/daržus, todėl manoma, jog turėtų turėti ir vienodas teises bei galimybę įsigyti valstybinę žemę ne aukciono būdu, jeigu ji buvo suteikta teisės aktų nustatyta tvarka, nes priešingu atveju vieno subjekto teisės yra varžomos labiau nei kito. Tik suteikiant vienodas galimybes iš esmės panašioms subjektams gali būti užtikrinti teisingumo ir asmens lygybės prieš įstatymą principai.

Antra, nustatant, ar minėti principai nėra pažeidžiami, reikia nustatyti ir ar taikomu įstatymu/sankcija siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų ir, ar įstatymų leidėjas, diferencijuotai reguliuodamas ūkinę veiklą ir nustatydamas tam tikras sąlygas, atsižvelgė į reguliuojamų ūkio santykių svarbą ir pobūdį. Kaip anksčiau nagrinėta darbe, nustatant galimybę valstybinę žemę įsigyti ne aukciono būdu buvo siekiama, kad asmenys, valdantys valstybinės žemės sklypus, turėtų teisę juos įsigyti ir taip būtų išlaikytas valdymo ir disponavimo tęstinumas, kas tikrai gali būti laikoma pozityviu ir visuomeniškai reikšmingu tikslu, tačiau taip pat svarbu pažymėti, kad anksčiau išsiaiškinus sodininkų ir daržininkų skirtumus, žemės reformos bei LR Žemės įstatymo tikslus, diferencijuotas reguliavimas tarp sodininkų ir daržininkų negalėtų būti laikomas pateisinamu, nes jų veiklos ir apibūdinimai nėra iš esmės skirtingi, t. y. vykdomos veiklos savo pobūdžiu yra panašios. Todėl nagrinėjant šią situaciją tampa svarbus ir Konstitucinio Teismo nutarimas, kuriame buvo analizuojama situacija, kurioje Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo tam tikri straipsniai, pagal

⁵⁷ Žodynas <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/S/sodininkas> [aplankyta 2020 04 21].

⁵⁸ Visuotinė Lietuvių enciklopedija <<https://www.vle.lt/Straipsnis/darzininkyste-63483>> [aplankyta 2020 04 21].

⁵⁹ Žodynas <<https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/D/darzininkas>> [aplankyta 2020 04 21].

⁶⁰ Žodynas <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/gardener>> [aplankyta 2020 05 05].

⁶¹ Šveicarijos įmonė „Apatit Fertilizers S. A.“ p. AB „Lifosa“, Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas (2002 01 21, Nr. 3k-3-146/2002).

kuriuos buvo nustatytos skirtingos kaimo ir miesto žemės grąžinimo sąlygos, galimai prieštaravo Konstitucijos 29 straipsniui.⁶² Būtent analizuodamas minėtą situaciją Konstitucijos 29 str. prasme Konstitucinis Teismas nutarime pasisakė, kad ginčijamose įstatymo nuostatose „<...> nustatytos nuosavybės teisių į žemę atkūrimo sąlygos skiriasi pagal nuosavybės teisių objektų, o ne nuosavybės teisių subjektų požymius, dėl to šiuo reguliavimu nėra pažeidžiamas konstitucinis asmenų lygybės principas“.⁶³ Vadovaujantis minėtu nutarimu galima daryti išvadą, kad siekiant išlaikyti teisingumo ir lygiateisiškumo principus, subjektai, kurie savo prasme yra vienodi ar panašūs, įstatymo normose turi būti traktuojami vienodai. Šiuo atveju yra susidariusi situacija, kai subjektai savo prasme nesiskiria iš esmės, tačiau įstatymo normose vieniems yra suteiktos privilegijos, kitiems ne. Taigi, galima daryti išvadą, kad, įvertinus visas aplinkybes, įstatymo leidėjas, diferencijuotai reguliuodamas ūkinę veiklą, iki galo neatsižvelgė į reguliuojamų ūkio santykių pobūdį ir skirtumus.

Apibendrinant matyti, kad šiuo metu skiriama teisės norma numato tik vienos rūšies subjektus, nors tarp ankščiau minėtų „<...> grupių nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisintinas“.⁶⁴ Taigi nustatytu teisiniu reguliavimu nėra pasiekiamas tikslas – visiems subjektams, įgijusiems teisę valdyti valstybinę žemę, ją ir toliau naudoti, išsaugant disponavimo tęstinumą ir įgyjant teisę ją įsigyti ne aukciono būdu. Manytina, kad tik suteikiant vienodas galimybes iš esmės panašioms subjektams, gali būti užtikrinti teisingumo ir asmens lygybės prieš įstatymą principai.

IŠVADOS

1. Siekiant užtikrinti teisingumą, valstybė bei teismai turi siekti interesų pusiausvyros, o nustatant, ar interesų pusiausvyra yra užtikrinama, reikia atsižvelgti į tai, ar nagrinėjamoje situacijoje taikomi įstatymai yra proporcingi situacijai (suformuotai teismų praktikos) ir siekiamam tikslui, o taip pat, ar nesuvaržo vieno asmens teisių labiau nei kito. Manoma, kad leidžiant įstatymus ir sprendžiant teisinius ginčus, teisingumo principas bus užtikrintas laikantis ankščiau numatytų punktų.
2. Nustatant, ar asmens lygybės prieš įstatymą principas nėra pažeidžiamas, reikia nustatyti, ar asmuo nėra diskriminuojamas Konstitucijos 29 straipsnyje numatytais pagrindais, ar nagrinėjamos situacijos nėra iš esmės skirtingos, ar

⁶² Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“, Žin. (2001 04 02, Nr. Nr. 29-938).

⁶³ Ten pat.

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos butų privatizavimo įstatymo 5 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1996 11 20, Nr. 114-2643).

taikomu įstatymu/sankcija siekiama pozityvių, visuomeniškai reikšmingų tikslų, ir, ar įstatymų leidėjas, diferencijuotai reguliuodamas ūkinę veiklą ir nustatydamas tam tikras sąlygas, atsižvelgė į reguliuojamų ūkio santykių svarbą ir pobūdį. Manytina, kad tik atsižvelgus į ankščiau numatytus punktus, gali būti užtikrinta, jog asmenys būtų traktuojami prieš įstatymą vienodai.

3. LR Žemės įstatymo 10 str. 5 d. yra per siaura ir neužtikrina to, kad subjektai, vykdantys tą pačią ar panašią veiklą, numatytą LR Žemės įstatymo 10 str. 5 d., būtų traktuojami vienodai. Matyti, kad šiuo metu skiriama teisės norma numato tik vienos rūšies subjektus, nors tarp sodininkų ir daržininkų nėra tokio pobūdžio ir tokios apimties skirtumų, kad toks nevienodas traktavimas būtų objektyviai pateisintinas, nes tiek sodininkų, tiek daržininkų veikla susijusi su sodo/daržo, t. y. augalų auginimu. Taigi, atsižvelgus į teismų praktiką ir nustatytus kriterijus, kuriais turėtų būti vadovujamasi siekiant teisingumo ir lygiateisiškumo, pagrindai galima teigti, kad tik suteikiant vienodas galimybes įsigyti valstybinę žemę ne aukciono būdu iš esmės tapatiems ir panašioms subjektams, gali būti užtikrinti teisingumo ir asmens lygybės prieš įstatymą principai.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Specialioji literatūra

34. Baublys, Linas ir kt. „Teisės teorijos įvadas. Vadovėlis. 2 pataisytas ir papildytas leidimas.“ (Vilnius: Leidykla MES, 2012.), p. 239.
35. Aleknavičius, Pranas Žemės reformos. Žemėtvarkos darbai Lietuvoje 1991-2016 m. Straipsnių rinkinys (Kaunas: Akademija, 2017), p. 8.
36. Aleknavičius, Pranas susirašinėjimas el. paštu su autoriumi, 2020 m. balandžio 21 d.
37. Aleknavičius, Pranas Žemės teisė. Vadovėlis aukštųjų studijų studentams (Kaunas: Akademija, 2007), p.171.
38. Vitkauskienė, Augustė „Ar privilegijų įsigyti valstybinę žemę ne aukciono būdu nustatymas tam tikriems subjektams atsižvelgiant į jų teisinę formą nepažeidžia LR Konstitucijoje numatytų teisingumo bei asmenų lygybės prieš įstatymus principų? (Magistro darbas, Kaunas, Vytauto Didžiojo universitetas, 2020).

Teisės aktai

1. Europos teisės departamento išvada Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui (2007 04 06, Nr. XP-2102).

2. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, Žin. (1995, Nr. 40-987).
3. Konstitucinio teismo įstatymas (1993 02 06, Nr. 24).
4. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 4 dalies ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1998 11 11).
5. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos respublikos konstitucijai“, Žin. (2005 05 13, Nr. 63-2235).
6. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 4 dalies ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1998 11 11, Nr. 100-2791).
7. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos respublikos medžioklės įstatymo 7 straipsnio 2 dalies, 8 straipsnio 1, 9, 10 dalių, 13 straipsnio 2 dalies, 18 straipsnio 7 dalies ir 22 straipsnio 3, 6, 7 dalių atitikties Lietuvos respublikos konstitucijai“, Žin. (2005 05 13, Nr. 63-2235), mintis tekste: Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių „Būtingės nafta“, „Mažeikių nafta“ ir „Naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 5 straipsnio 3 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl strateginio investuotojo pripažinimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymui“ (2000 10 18, Nr. 88-2724).
8. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. rugpjūčio 30 d. nutarimo Nr. 1164 „Dėl dalies Žemės ūkio ministerijos įmonių paskolų kapitalizavimo“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos biudžetinės sandaros įstatymo 13 straipsniui, Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 9 straipsniui ir Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 43 straipsnio pirmajai daliai“, Žin. (1996 02 28, Nr. 20-537).
9. Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnių ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1995 01 24, Nr. 9-199).
10. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos respublikos akcinių bendrovių „būtingės nafta“, „mažeikių nafta“ ir „naftotiekis“ reorganizavimo įstatymo 3 straipsnio 4 dalies atitikties Lietuvos respublikos konstitucijai“, Žin. (2003 03 17, Nr. 27-1098).
11. Konstitucinio Teismo nutarimai, Žin. (2012 06 29, 2012 12 14, 2013 04 15, 2013 05 16).
12. Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2007 m. gegužės 15 d. nutarimo kai kurių nuostatų išaiškinimo“, Žin. (2013 07 03, Nr. 72-3595).

13. Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos respublikos valstybės paramos būstui įsigyti ar išsinuomoti ir daugiabučiams namams atnaujinti (modernizuoti) įstatymo ir Lietuvos respublikos vyriausybės 2003 m. gegužės 28 d. nutarimo nr. 670 „dėl metinių pajamų ir turto dydžių, pagal kuriuos nustatoma teisė į savivaldybės socialinį būstą ar jo sąlygų pagerinimą, nustatymo“ nuostatų atitikties Lietuvos respublikos konstitucijai“, Žin. (2015 05 26, Nr. KT16-N10/2015).
14. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 10 straipsnio pirmosios dalies bei 50 straipsnio pirmosios dalies normų ir Lietuvos Respublikos valstybinio turto pirminio privatizavimo įstatymo 2 straipsnio antrosios dalies bei 14 straipsnio šeštosios dalies nuostatų atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (1996 01 24, Nr. 9-228).
15. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas Dėl Lietuvos respublikos prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto nr. 40 „dėl Lietuvos respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos respublikos konstitucijai ir Lietuvos respublikos pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai, Žin. (2003 12 30, Nr. 124-5643).
16. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turimą atstatymo tvarkos ir sąlygų“ 8 straipsnio antrosios dalies 4 punkto ir ketvirtosios dalies normos atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1995 12 22, Nr. 106-2381).
17. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso 40 straipsnio pripažinimo netekusiu galios ir 251 straipsnio pakeitimo įstatymo 1 ir 2 straipsnių, Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo 27 straipsnio 5 dalies, 50 straipsnio 3 ir 9 dalių atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (2000 12 06, Nr. 105-3318).
18. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo išvada „Dėl Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 4, 5, 9, 14 straipsnio ir jos Ketvirtojo protokolo 2 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1995 01 24, Nr. 9-199).
19. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2001 m. balandžio 2 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turimą atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 ir 5 dalių, 12 straipsnio 3 punkto, 16 straipsnio 3 dalies ir šio straipsnio 9 dalies 5 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir dėl šio įstatymo 5 straipsnio 2, 3, 4 bei 5 dalių ir 12 straipsnio 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio antroje dalyje numatyto žemės sklypų įsigijimo nuosavybės subjektų, tvarkos, sąlygų ir apribojimų konstitucinio įstatymo 8 straipsniui“, Žin. (2001 04 02, Nr. 29-938).
20. Lietuvos Respublikos Konstitucinio teismo nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos butų privatizavimo įstatymo 5 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, Žin. (1996 11 20, Nr. 114-2643).
21. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymas (2008 11 11, Nr. X-1797).

22. LR Civilinio proceso kodeksas (2002 02 28, Nr. IX-743).
23. LR Konstitucija (1992 10 25, Nr. 220-0).
24. LR Žemės įstatymas (1994 04 26, Nr. I-446).
25. Teisės departamento išvada Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui (2007 04 23, Nr. XP-2102).
26. Pagrindinio komiteto išvada Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projektui (2008 10 14 Nr. XP-2102(2)).
27. Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas (2007 03 15, Nr. XP-2102).
28. Žemės įstatymo 10 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas (2007 03 15, Nr. XP-2102).

Internetiniai šaltiniai

38. Lietuvių kalbos žodynas, <<https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Diskriminacija>> [aplankyta 2020 01 20].
39. Visuomeninė Lietuvių enciklopedija <<https://www.vle.lt/Straipsnis/sodininkyste-88236>> [aplankyta 2020 04 21].
40. Žodynas <https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/S/sodininkas> [aplankyta 2020 04 21].
41. Žodynas <<https://www.zodynas.lt/terminu-zodynas/D/darzininkas>> [aplankyta 2020 04 21].
42. Žodynas <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/gardener>> [aplankyta 2020 05 05].

Teismų praktika

29. *I. S. Vs. Lietuvos sveikatos mokslų universitetas*, Lietuvos Respublikos Aukščiausias Teismas (2011 07 28, Nr. 3K-3-342/2011).
30. Kauno SB „Baltasis gandra“ p. Kauno miesto savivaldybės administraciją ir Kauno apskrities viršininko administraciją, Kauno apygardos teismas (2008 10 01, Nr. 2A-887-260/2008).
31. Kauno sodininkų bendrija „Baltasis gandra“ p. Kauno apskrities viršininko administraciją, Kauno miesto savivaldybės administraciją, trečiuosius asmenis N. B., P. D., Z. F. ir kt., Lietuvos aukščiausiasis Teismas (2009 02 23, Nr. 3k-3-48).
32. Šalčininkų rajono savivaldybės administracija p. UAB „Eiresta“, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (2018 03 26, Nr. 3K-7-49-1075/2018).
33. Šveicarijos įmonė „Apatit Fertilizers S. A.“ p. AB „Lifosa“, Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas (2002 01 21, Nr. 3k-3-146/2002).

SUMMARY

DOES THE ESTABLISHMENT OF PRIVILEGES FOR ACQUISITION OF STATE LAND NOT BY AUCTION FOR CERTAIN ENTITIES, CONSIDERING THEIR LEGAL FORM, DOES NOT VIOLATE THE PRINCIPLES OF JUSTICE AND EQUALITY OF PERSONS, PROVIDED IN THE CONSTITUTION OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA?

The aim of this work is to analyze whether the current legal regulation, which provides for the possibility to acquire state land by non-auction only for certain entities, does not violate the principles of justice and equality of persons before the law.

To date, a number of cases have reached the courts, in which persons have owned land plots for more than 40 years, but according to the laws of the Republic of Lithuania they do not have the right to acquire them by auction because their legal regime / description does not comply with the law. Thus, a legal situation arises where the law does not provide for certain operating entities. Hence, they are now unable to exercise their rights to land plots managed for many years. That is why the chosen investigation is related to the ongoing cases in the courts of the Republic of Lithuania, when certain entities were granted the use of state land, but due to non-compliance of the legal form (definition) with the applicable laws certain entities lose the right to acquire land plots not auctioned.

It is important that the Law on Land of the Republic of Lithuania defines a group of entities entitled to acquire state land plots not by auction. Therefore, Article 10 of the Law on Land without providing for the possibility of gardening associations on an equal or even identical basis with other communities, e.g. the above-mentioned principles enshrined and guaranteed in the Constitution, may be violated for the gardeners' association and its members to acquire land plots under the same conditions as the rights of associations and their members performing similar functions as gardeners' associations and similar objectives may be restricted, e.g. essentially the same situations are interpreted and treated differently, and essentially the same persons are treated differently.

Four main methods were used in the study: analysis of legal literature, descriptive, comparative and logical. All the above methods were used in an integrated way, considering the specific problems raised in the chapters / subsections analyzed in this work.

The work consists of four sections. Taking into account that the legal system is based on legal principles, the purpose of which is to direct the entire legal system, the first and second chapters describe and explain the concept of justice and personal equality before the law from the point of view of philosophers and the Constitutional Court of the Republic of Lithuania. The third chapter analyzes what is considered state land, how its acquisition by non-auction is regulated and what reasons determined that the laws of the Republic of Lithuania established the possibility to acquire state land by non-auction. Finally, the fourth chapter analyzes the specific

situation taking into account Article 10 of the Law on Land of the Republic of Lithuania, which strictly defines the group of entities entitled to acquire state land plots by non-auction, which led to the main question analyzed in this work, whether Art. 10, by failing to establish the possibility for other entities, which are equivalent or even identical to those provided by law, to acquire land plots under the same conditions, does not violate the principles enshrined and guaranteed in the Constitution, such as justice and equality of the person before the law.

The investigation found that the principles of justice and equality of the person are violated when: (i) the balance of interests is not ensured, e.g. the laws applied in the situation in question are disproportionate to the situation (formed by case law) and the aim pursued; (ii) the established legal regulation restricts the rights of one person more than another, although there are no essential differences between certain subjects; (iii) the legislature did not take into account the importance and nature of the regulated economic relations by regulating economic activities in a differentiated manner and setting certain conditions. In addition, it is important to note that the land reform was launched to ensure the continuity of the property rights of the Lithuanian state and its citizens, which is why the laws related to land acquisition were drafted so that entities that manage land plots could acquire it non-auctioned, thus preserving the continuity of management, use and disposal.

After analyzing the concept of the principles of justice and equality before the law, the concept of state land, its acquisition methods and the privileges of non-auction acquisition of state land by certain laws for certain entities (gardeners), it is established that the current legal regulation of non-auctioned land is not sufficiently developed, as entities (gardeners), between which there are no substantial differences justifying the different granting of rights (privileges), are treated differently, thus depriving such persons of the opportunity to acquire public land by non-auction, as well as the principles of justice and equality before the law.

KEY WORDS

The principle of justice, the principle of equality of the person before the law, state land, acquisition of state land by non-auction.